

УДК 330.34:639.2:005.332.4

DOI: 10.33813/2224-1213.18.2019.14

Сіненко Ігор Олександрович,

*аспірант кафедри глобальної економіки,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
igor.sinenok@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСТЕЖУВАНOSTІ БІОЛОГІЧНОЇ СИРОВИНИ ВОДНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Предмет дослідження – сукупність відносин у процесі удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання вітчизняного рибальства та аквакультури в Україні та практичне використання пропозицій щодо дії механізму простежуваності біологічної сировини водного походження (риби та інших водних живих ресурсів). **Мета статті.** Розроблення науково-методичних і практичних рекомендацій щодо забезпечення організаційно-економічного механізму регулювання рибальства та аквакультури з урахуванням простежуваності біологічної сировини водного походження в Україні. **Методологія проведення роботи.** Теоретико-методичну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, фундаментальні положення сучасної економічної теорії. У статті використано методи: історико-логічний, аналізу та синтезу – у висновках та пропозиціях у процесі формування науково-методичних підходів для послідовного розроблення пропозицій для адаптації регуляторної складової організаційно-економічного механізму забезпечення простежуваності біологічної сировини водного походження. **Результати роботи** – запропоновано для практичного застосування новітні підходи забезпечення дії механізму простежуваності біологічної сировини водного походження. Акцентовано на тому, що стан запасів водних біологічних ресурсів, зокрема у природних водоймах, є надважливим фактором глобальної продовольчої безпеки. Доведено, що з розвитком технологій вилов риби та інших водних живих ресурсів забезпечує стабільний обсяг добування риби і з кожним роком спонукає до більш ефективного контролю та впровадження заходів регулювання вилову. **Висновки.** В управлінні рибальством одним із факторів, що відчутно впливає на ефективність регулювання, є незаконне, непідзвітне, неконтрольоване рибальство, а в управлінні аквакультурою – на першому плані – необхідність удоскона-

лення системи збирання інформації від виробників продукції. Запропоновано заходи регулювання та способи практичного запровадження дієвого механізму простежуваності біологічної сировини водного походження та удосконалення звітності 1А-риба (річна).

Ключові слова: регулювання, економічний механізм, біологічна сировина водного походження, організаційний механізм, рибальство, аквакультура, простежуваність.

Сіненко Игорь Александрович,
аспирант кафедри глобальної економіки, Національний
університет біоресурсів і природопольовання України.

Инновационная составляющая организационно-экономического механизма обеспечения прослеживаемости биологического сырья водного происхождения в Украине

Предмет исследования – совокупность отношений в процессе совершенствования организационно-экономического механизма регулирования отечественного рыболовства и аквакультуры в Украине и практическое внедрение предложений относительно действия механизма прослеживаемости биологического сырья водного происхождения. **Цель статьи** – разработка научно-методических и практических рекомендаций по обеспечению организационно-экономического механизма регулирования рыболовства и аквакультуры с учетом прослеживаемости биологического сырья водного происхождения в Украине. **Методология проведения работы** – теоретико-методическую основу исследования составляет система общенаучных и специальных методов научного познания, фундаментальные положения современной экономической теории. В статье использованы методы: историко-логический, анализа и синтеза у выводах и предложениях последовательной разработки предложений для адаптации регуляторной составляющей организационно-экономического механизма обеспечения прослеживаемости биологического сырья водного происхождения в отрасли рыбного хозяйства. **Результаты работы** – предложено для практического применения новейшие подходы обеспечения действия механизма прослеживаемости биологического сырья водного происхождения. Акцентируется на том, что состояние запасов водных биологических ресурсов в естественных водоемах является важнейшим фактором глобальной продовольственной безопасности. Доказано, что с развитием технологий вылов рыбы и других водных живых ресурсов обеспечивают стабильные объемы добычи и с каждым годом способствуют более эффективному контролю и внедрению мер регулирования вылова рыбы и других водных ресурсов. **Выводы** – в управлении рыболовством одним из факторов, который влияет на эффективность регулирования, является незаконное, неподотчетное, неконтролируемое рыболовство, а в управлении аквакультурой – на первом плане – необходимость совершенствования системы сбора информации от производителей продукции. Предложены меры регулирования и способы практического внедрения действенного механизма прослеживаемости биологического сырья водного происхождения и совершенствование отчетности 1А-рыба (годовая).

Ключевые слова: регулирование, экономический механизм, биологическое сырье водного происхождения, организационный механизм, рыболовство, аквакультура, прослеживаемость.

Sinenok Igor,

*Postgraduate of the Department of Global Economy, National University
of Life and Environmental Sciences of Ukraine.*

Innovation constituent organizationally economic to mechanism of providing of origin of biological raw material of water origin in Ukraine

Subject of research – a set of relations that arise in the process of improving the organizational and economic mechanism of regulation of domestic fisheries and aquaculture in Ukraine and the introduction of practical proposals for the action of the mechanism of traceability of biological raw materials of water origin. **The purpose of the article** is the development of scientific and methodological and practical recommendations for ensuring the organizational and economic mechanism of regulation of fisheries and aquaculture taking into account the traceability of biological raw materials of water origin in Ukraine. **The methodology of the work** – the theoretical and methodological basis of the study is a system of general scientific and special methods of scientific knowledge, the fundamental provisions of modern economic theory. In the article methods are used: historical-logical and analysis and synthesis – when formulating conclusions and proposals in the formation of scientific and methodological foundations with the aim of consistently developing proposals in adapting the regulatory component of the organizational and economic mechanism for ensuring the traceability of biological raw materials of water origin. **The results of the work** – proposed to practical application of the latest approaches to ensure the mechanism of traceability of biological raw materials of water origin. The emphasis is placed on the fact that the stock of aquatic biological resources in natural waters is an overriding factor in global food security. It has been proved that with the development of technologies for extraction, catching fish and other aquatic living resources, ensuring a stable production volume every year leads to more effective control and implementation of regulatory measures. **Conclusions** – in the management of fisheries, one of the factors that greatly influences the effectiveness of regulation is the illegal, unrecognized, uncontrolled fishing, and aquaculture – the need to improve the system for collecting information from producers of products is in the foreground. The measures of regulation and methods of introduction of an effective mechanism of traceability of biological raw materials of water origin and improvement of reporting 1A-fish (annual).

Key words: *regulation, economic mechanism, biological raw materials of water origin, organizational mechanism, fishing, aquaculture, traceability.*

Стан запасів водних біологічних ресурсів у природних водоймах є надважливим фактором глобальної продовольчої безпеки. Але з розвитком технологій вилов риби та інших водних живих ресурсів забезпечує стабільні обсяги добування та з кожним роком потребує більш ефективного контролю та впровадження заходів регулювання. В управлінні рибальством одним із факторів, що відчутно впливає на ефективність управління, є незаконне, невідоме, неконтрольоване рибальство. В управлінні аквакультурою на першому плані – необхідність удосконалення системи збирання інформації від виробників продукції – фермерів, підприємців з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу. Таким чином, це спонукає вчених до пошуку шляхів розроблення і практичного запровадження дієвого

механізму простежуваності біологічної сировини водного походження та збирання достовірних даних про виробництво риби і посадкового матеріалу.

Постановка проблеми. У статті спробували вирішити проблемні аспекти із виокремленням перспективних шляхів забезпечення організаційно-економічного механізму регулювання вітчизняного рибальства та аквакультури в Україні і практичного застосування підходів для забезпечення дії механізму простежуваності біологічної сировини з водою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Всебічний аналіз стану розвитку рибальства та аквакультури як у світі у цілому, так і у країнах-членах ЄС і в Україні значно ускладнюється через недосконалість системи збирання інформації від виробників продукції – фермерів, підприємців та відсутність дієвого механізму простежуваності біологічної сировини водного походження. Незважаючи на давні традиції рибного господарства в Україні та досить розвинену систему звітності, можливо, недосконалу з точки зору ринкової економіки, у процесі трансформації власності з державної форми на приватну, попередня система звітності стала непридатною. Ситуація змінилася, коли було ухвалено Закони України від 08.07.2011 № 3677–VI «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» та «Про аквакультуру» і запроваджено нову форму звітності 1А-риба (річна). З набранням чинності спеціального законодавства в аквакультурі запроваджено систему правил і норм, які регулюють взаємовідносини в цій сфері. Причому у всіх аспектах цього сектора. Це стосується також і сфери рибальства, оскільки доцільно удосконалити заходи забезпечення організаційно-економічного механізму регулювання як рибальства, так і аквакультури з урахуванням простежуваності біологічної сировини водного походження в Україні. Проблемні питання пошуку шляхів забезпечення ефективного розвитку рибного господарства і складових рибальства та аквакультури розглянуто в працях Н. Вдовенко [2], В. Залізко [2], С. Козловського [3], Ю. Кохран [6], К. Рибальченко [1], С. Кваші [4; 9], Т. Пітча [10], Ю. Шарило [1], Т. Шепель [3], С. Шепелева [2], Н. Яркіної [7]. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених розвитку рибного господарства і складових рибальства та аквакультури, мало приділяється уваги і немає відповіді на сучасні виклики забезпечення простежуваності біологічної сировини з водних об'єктів України та збиранню, управлінню отриманими даними в галузі відповідно до інтеграційних процесів.

Мета статті – розробити науково-методичні і практичні рекомендації щодо забезпечення організаційно-економічного механізму регулювання рибальства та аквакультури з урахуванням простежуваності біологічної сировини водного походження в Україні.

Виклад результатів дослідження. Із прийняттям Законів України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 р. № 3677–VI та «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI, які регулюють взаємовідносини, в аквакультурі та рибальстві проявилися негативні фактори, які стримують розвиток цих сфер. Вони є наслідком трансформацій економічної

моделі держави від пострадянської соціалістичної до ринкової, ментальних та традиційних укладів суспільства, євроінтеграційних процесів та інших динамічних факторів, яких зазнало суспільство за останні роки. Неоднозначну роль відіграють у процесі розвитку як аквакультури, так і рибальства та національної економіки країни у цілому спроби знизити ступінь зарегульованості економічної діяльності, зменшити кількість дозвільних документів. Невизначеність у галузях економіки, пов'язаних з використанням рибних ресурсів, призвела фактично до некерованості розвитком аквакультурою та рибальства, зростання «тіньового» сектора. Наші дослідження підтверджують наявність і поширення впливу на ефективність регулювання незаконного, непідзвітного, неконтрольованого рибальства. Таке рибальство здійснює підвищений (порівняно з науково обґрунтованим обережним рівнем вилучення) тиск на популяції цінних видів водних біоресурсів, що може спричинити падіння запасів та навіть зникнення деяких особливо вразливих видів водних біоресурсів. Крім того, цей аспект приховує невизначений обсяг вилученої біологічної сировини, знання про яку завжди необхідне для прогнозування стану запасів експлуатованих водних біоресурсів та обрання потрібних запобіжних заходів. Незаконне, непідзвітне, неконтрольоване рибальство – негативне явище, що значно погіршує економічні умови для існування та розвитку суб'єктів господарювання в національному секторі рибного господарства.

Воно розповсюджене як соціально-економічне явище майже всюди. Не тільки в Україні, а й в інших країнах і визначається ефективністю запобіжних заходів, контролю рибальства та комерційних операцій з біологічною сировиною водного походження.

Водночас в Україні незаконне, непідзвітне, неконтрольоване рибальство фіксують випадки браконьєрства, присутності у вітчизняних водоймах заборонених знарядь та засобів лову, а також наявність на споживчому ринку біологічної сировини та продукції, виробленої з водних біоресурсів, в обсягах, що значно перевищують офіційні дані статистики вилову. Таким чином, обсяг вилучення водних біоресурсів шляхом ННН-рибальства в Україні утричі перевищує вилучення легальним промислом, а щодо деяких видів водних біоресурсів рівень незаконного, непідзвітного, неконтрольованого рибальства є вищим порівняно з офіційною статистикою вилучення. Важливо забезпечити контроль вилову водних біоресурсів безпосередньо на місцях вилучення, особливо якщо це відбувається у природних водоймах. Необхідно обладнати дистанційний контроль діяльності рибальських суден та місць вивантаження улову. Усі ці заходи будуть ефективними, якщо налагоджений на національному рівні контроль комерційних операцій з вилученими та вивантаженими водними біоресурсами. Наприклад, у Європейському Союзі розроблено та впроваджено систему сертифікації уловів водних біоресурсів, які є об'єктами зовнішньої торгівлі. Вона є важливим фактором для забезпечення простежуваності водних біоресурсів у комерційних операціях на цьому етапі. Крім того, в управлінні рибальством треба впровадити екосистемний підхід, з обмеженими екологічними наслідками промислової діяльності, а небажані улови риби варто зменшити, наскільки це можливо.

Необхідно удосконалити організаційно-економічний механізм регулювання розвитку рибальства і аквакультури, а також спростити підтримку більш ефективного управління виробничою та збутовою діяльністю у цих складових сферах з урахуванням простежуваності біологічної сировини водного походження в Україні саме в коригуванні обсягів добування риби та інших водних живих ресурсів.

Доцільно у процесі дослідження механізмів забезпечуваності і простежуваності біологічної сировини водного походження відмітити потребу у таких даних в секторі аквакультури. З цією метою пропонуємо для практичного використання «Бланк збору даних про рибні господарства», обсягом шість сторінок. На кожній є місце для заповнення коду цього бланка. Це дозволить відокремити першу конфіденційну сторінку від інших, на яких записується інформація та дані. Код має включати: рік, коди регіону (дві цифри), району (три цифри) і номер рибного господарства (дві цифри), що дозволить легко архівувати та оцінити подані дані. При цьому пропонуємо у розділі 1 «Посилання на відповідні закони, правила та планові терміни подання» надати дані згідно з вимогами. Господарство чітко зазначає, що відомості цього бланка використовуватимуться конфіденційно, лише для статистики. Отже, цей документ використовується таким чином, що не дозволить відстежити та ідентифікувати апліканта третьою особою чи організацією. У розділі 2 «Дані про рибне господарство», очевидно, доцільно заповнювати без додаткового пояснення. У розділі 3 «Тип підприємства, тип рибоводного господарства, тип аквакультури та рівень повторного використання води» в пункті 3.1 «Тип підприємства» варто обрати тип підприємства, підкреслити потрібний варіант у відповідному полі. В пункті 3.2 «Тип рибних господарств» треба вибирати з основних опцій, підкреслити необхідний варіант у відповідному полі. В пункті 3.3 зазначається наявність рибного інкубаційного цеху/інкубатора шляхом підкреслення відповідного варіанта. В пункті 3.3 «Інкубаційний цех/інкубатор» зазначити наявність рибного інкубатора. Якщо в рибному інкубаторі є устаткування, його параметри повинні бути зафіксовані у 8-му розділі на сторінці 6. У пунктах 3.4 «Тип аквакультури за використанням води із різним хімічним складом» та 3.5 «Повторне використання води» рибні господарства дані групують відповідно до того, чи є аквакультура прісноводною, солонувато-водною або морською. Тому, що рибні ставки, басейни та садки можуть відноситись до будь-якого з трьох основних типів, наведених у розділі 3.4. Потрібно підкреслити один відповідний варіант. Є басейни і все більше рибницьких ставків/садків, які повторно використовують воду. Тож розрахований у відсотках рівень повторного використання води потрібно зазначити в пункті 3.5 «Повторне використання води».

У розділі 4 «Площа водного об'єкта та/або об'єм» необхідно заповнити перші чи наступні блоки щодо площі водного об'єкта та об'ємів, які відповідають рибним господарствам. У пункті 4.1 «Ставки» (система ставкових господарств) необхідно зазначити кількість та площу вирощувальних та зимувальних ставків. Є чотири основні групи колонок, з яких у перших двох має бути записана кількість та загальна площа ставків, що використовуються/придатні до використання. У других – записати кількість і загальну площу ставків, що не

використовуються/непридатних, а в третій і четвертій колонках записати кількість і загальну площу старих, але відновлених ставків, та новостворених ставків за рік. У блоці «Басейни» (інтенсивна система басейнових господарств) записується кількість, загальна площа водного об'єкта та загальний об'єм п'яти основних типів басейнів (табл. 1).

Таблиця 1

Інтенсивна система садкових, басейнових господарств

4.2 Басейни	Кількість	м ²	м ³	4.3 Садки	Кількість	м ²	м ³
4.2.1 Бетонні басейни:	15	225	270	4.3.1 В озері:	-	-	-
4.2 Басейни із склопластика:	6	60	60	4.3.2 В річці:	-	-	-
4.2.3 (Закриті) наземні басейни:	-	-	-	4.3.3 У водосховищі:	-	-	-
4.2.4 (Відкриті) наземні басейни:	-	-	-	4.3.4 У каналі:	-	-	-
4.2.5 Басейни із плівки:	8	24	12	4.3.5 У ставку:	-	-	-
4.2.6 Всього:	28	309	342	4.3.6 Всього:	-	-	-

У рядку 4.2.1 «Бетонні басейни», 4.2.2 «Басейни із склопластика» та 4.2.5 «Басейни із плівки» є такими, що найбільш використовуються для вирощування, але 4.2.4 «Відкриті наземні басейни» (басейни Датського типу) і 4.2.3 «Закриті наземні басейни» також використовуються, оскільки також є можливість для їх запису, у випадку використання таких споруд рибним господарством. У стовпчику 4.3 «Садки» (інтенсивна система садкового господарства) кількість, загальна площа водного об'єкта та загальний об'єм садків повинні бути записані відповідно до розміщення водного об'єкта. У зв'язку із цим здійснюється диференціація і запис робиться у клітині згідно з розміщенням садків: 4.3.1 «В озері», 4.3.2 «В річці», 4.3.3 «У водосховищі», 4.4.3 «У каналі» або 4.3.5 «У ставку». У розділі 5 «Корми» подана загальна кількість кормів, які було використано протягом звітного року. У відповідній таблиці є п'ять різних груп кормів, які необхідно заповнити. До групи 5.1 «Висококалорійні корми» належать: ячмінь, кукурудза, просо, овес, рис, жито, сорго, тритикале, пшеничне борошно та зерно. До групи 5.2 «Супутні/побічні продукти» належать побічні продукти (ячмінь, висівки ячменю, ячмінне кормове борошно, вівсяні висівки, вівсяне кормове борошно, горохове борошно, рисові висівки, рисове кормове борошно, житні висівки, борошно житнє кормове, пшеничні висівки, борошно пшеничне кормове, пшеничні паростки), побічні продукти пивоваріння (м'якоть із яблука, пивна мезга, кукурудзяний крохмаль, кукурудзяний глютен, солодові паростки, картопляний крохмаль, дріжджі) та інші (казеїн, молоко, меляса).

Крім того, юридичні особи, фізичні особи-підприємці, які зайняті аквакультурою, зобов'язані щорічно подавати до територіальних органів Державного агентства рибного господарства України звіти

про загальний обсяг вирощеної риби. Нині через відсутність юридичної відповідальності за неподання звітності кількість звітів № 1А – риба (річна) незначна. Погіршує такий стан справ відсутність механізму повідомлення територіальних органів Державного агентства рибного господарства України органами місцевої влади щодо підписаних договорів оренди водного об'єкта.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки: а) дієвим заходом регулювання у сфері рибальства та аквакультури має бути формування та функціонування ефективного механізму підтвердження легальності походження окремих партій виловленої риби та інших видів водних живих ресурсів. До сфери комерційного обігу мають потрапити й бути легалізовані через численні торговельні і комерційні операції та шляхом переробки риба та водні живі ресурси, виловлені незаконним шляхом, зокрема браконьєрами, прихована риба під час дозволеного промислу; б) варто запровадити систему моніторингу комерційних операцій з водними живими ресурсами, які добуті з природних водойм. При цьому надходження на ринок сировини обсягів легального вилучення одразу буде відоме для державних контролюючих органів. Саме такий підхід визначить критичні пункти та шляхи легалізації незаконно виловленої риби і потребує своєчасних ефективних запобіжних заходів; в) зменшення на споживчому ринку обсягів біологічної сировини та продукції, виробленої з водних біоресурсів, в обсягах, що значно перевищує офіційні дані статистики вилову в умовах трансформаційних процесів у галузі рибного господарства України.

Список використаних джерел

1. **Vdovenko N. M.** Mechanisms of regulatory policy application in agriculture. *Economic Annals-XXI*. 2015. № 5–6. С. 53–56.
2. **Zalizko V., Vdovenko N., Shepeliev S.** A paradigmatic view on the possibility of applying the provisions of the Common Agricultural and Fisheries Policy of the EU in the agrarian sector of the economy in Ukraine / The CAP and national priorities within the EU budget after 2020: [collective monograph]. Warszawa. 2018. 314 p. (P. 214–231).
3. **Kozlovskiy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskiy V.** Modeling and Forecasting the Level of State Stimulation of Agricultural Production in Ukraine Based on the Theory of Fuzzy Logic. *Montenegrin journal of economics*, 2018. Vol. 14. Number 3. P. 37–53.
4. **Кваша С. М., Вдовенко Н. М.** Наукові засади державного регулювання розвитку аквакультури штучних водойм. *Економіка та держава*. 2011. № 11. С. 12–16.
5. **Sharylo Y. E., Rybalchenko K. O.** Derjavne reguluvannya akvakultury u konteksti svitovogo dosvidu. *Materialy X mezinarodni vědecko-prakticka konference «Nauka i inowacja-2014»*, Przemysł, 2014. V. 3. 2014. P. 90–92.
6. **Cochrane Y., Bianchi K., Willmann, G., Majkowski, R., Tandstad, J., Carocci, M.** Rebuilding global fisheries: the World Summit Goal, costs and benefits. *Fish and Fisheries*, 2013. № 14 (2). С. 174–185.
7. **Яркіна Н., Турега С.** Державна політика розвитку рибного господарства України: передумови та цілі формування. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 29–34.

8. **Gechbaia B., Vdovenko N.** Coordination of process standardization and methodology of state regulation of agrarian sector. *Moambe*. 2016. № 23. С. 17.

9. **Кваша С. М.** Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. *Економіка АПК*. 2013. № 8. С. 12–21.

10. **Colla, M., Libralato, S., Pitche, T., Tudela, S.** 2013. Sustainability implications of honouring the Code of Conduct for Responsible Fisheries. *Global Environmental Change*, 23 (1). P. 157–166.

11. **Про аквакультуру:** Закон України від 18.09.2012 № 5293-VI (чинний з 01.07.2013 р.). Офіційний вісник України. 2012. № 79. С. 26.

12. **Про рибне господарство,** промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677-VI. Офіційний вісник України. 2011. № 59. С. 120.

References

1. **Vdovenko N. M.** Mekhanizmy zastosuvannya rehulyatornoyi polityky v silskomu hospodarstvi. *Ekonomichni litopysy-XXI*. 2015. № 5–6. S. 53–56.

2. **Zalisko V., Vdovenko N., Shepelyev S.** Paradyhmatychnyy pohlyad na mozhyvist zastosuvannya polozhen Spilnoyi silskohospodarskoyi ta rybnoyi polityky YES v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrayiny.

3. **Kozlovskyy S., Mazur H., Vdovenko N., Shepel T., Kozlovskyy V.** Modelyuvannya ta prohnouzuvannya rivnya derzhavnoho stymulyuvannya silskohospodarskoho vyrobnytstva v Ukrayini na osnovi teoriiy nechitkoyi lohiky. *Chornohorskyi zhurnal ekonomiky*, 2018. Vol. 14. Nr 3. R. 37–53.

4. **Kvasha S. M., Vdovenko N. M.** Naukovi zasady derzhavnoho rehulyuvannya rozvytku akvakul'tury shtuchnykh vodoym. *Ekonomika ta derzhava*. 2011. № 11. S. 12–16.

5. **Sharylo Y., Rybal'chenko K. O.** Departament rehulyuvannya akvakultury v konteksti svitoho dovidnyka. *Materialy X mezinarodni v'idecko-prakticka konferentsiya «Nauka i inovatsiya-2014»*, Peremyshl', 2014. V. 3. 2014. R. 90–92.

6. **Kokreyn, Y., Byanky, K., Vilmann, H., Maykovs'kyy, R., Tandstad, Dzh., Karokchi, M.** Vidnovlennya hlobal'noho rybal'stva: tsili Vsesvitn'oho samitu, vytraty ta vyhody. *Ryba ta rybal'stvo*, 2013. № 14 (2). S. 174–185.

7. **Yarkina N., Tureha S.** Derzhavna polityka rozvytku rybnoho hospodarstva Ukrayiny: peredumovy ta tsili formuvannya. *Stalyy rozvytok ekonomiky*. 2013. № 3. S. 29–34.

8. **Hechbaya B., Vdovenko N.** Koordynatsiya protsesu standartyzatsiyi ta metodolohiyi derzhavnoho rehulyuvannya ahrarnoho sektoru. *Moambe*. 2016. № 23. S. 17.

9. **Kvasha S., M.** Metodolohichnyy bazys pryynyattya suspilnykh rishen v ahrarniy politytsi. *Ekonomika АПК*. 2013. № 8. С. 12–21.

10. **Colla M., Libralato, S., Pitche, T., Tudela, S.** 2013. Vplyv na stabilnist vykonannya Kodeksu povedinky vidpovidalnoho rybalstva. *Hlobalni zminy navkolyshnoho seredovyscha*, 23 (1). P. 157–166.

11. **Про аквакультуру:** Закон Украйны від 18.09.2012 № 5293-VI (chynnyy z 01.07.2013). *Ofitsiynny visnyk Ukrayiny*. 2012. № 79. S. 26.

12. **Про рибне господарство,** промисловист та okhorona vodnykh bioresursiv: Закон Украйны від 08.07.2011 № 3677 – VI. *Ofitsiynny visnyk Ukrayiny*. 2011. № 59. S. 120.